

УДК 378.016: 75/.76

В.М. Бойчук
м. Київ, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ОСНОВИ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Нині спостерігаємо постійне прагнення до розширення перебудови і вдосконалення педагогічної освіти, де основним завданням є підготовка нового покоління фахівців, які відзначаються не лише високою професійною компетентністю, а й сформованим методологічним мисленням, розвинутою загальною та професійною культурою, творчим підходом до самореалізації. Характерним є започаткування «культуротворчої» освіти з уявленнями про гуманістичний тип особистості, яка не лише привласнює культурні цінності, але й примножує їх, духовної особистості як самоцінності і мети, а не засобу суспільного розвитку.

У сучасній філософській літературі до загальнолюдських цінностей відносяться три найвищих духовних початки: пізнавальний, моральний і естетичний. Вони знайшли своє класичне відображення в ціннісному понятті триєдності: Істини, Добра і Краси. Саме ця аксіологічна тріада, принциповою особливістю якої є її цілісність, нерозривність, утворює основу духовності. Для педагогічної науки ідея цілісності духовного світу людини, гармонії між різними її сферами має основоположне значення.

Важливим шляхом духовного гуманістичного розвитку особистості студента в напрямі гуманітаризації та гуманізації освіти в педагогічному університеті є спілкування з мистецтвом. Мистецтво втілює в собі надзвичайно потужну для формування особистості розвивальну силу. Ще у 1890 році з'явилась знаменита праця В. Соловйова «Загальний смисл мистецтва», автор якої прийшов до висновку, що мистецтво «своїм кінцевим завданням повинно ставити абсолютний ідеал не лише в уяві, але й насправді – повинно одухотворити, перетворити наше життя. Якщо скажуть, що таке завдання виходить за межі мистецтва, то виникає питання: хто встановив ці межі? В історії ми їх не знаходимо» [9].

Мистецтво упродовж усієї історії людства успішно використовувалося в процесі формування особистості та становлення її індивідуальності та було важливою складовою педагогіки, освітніх і виховних систем різних історичних епох. Мистецтву завжди відводилося одне з пріоритетних місць за силою впливу на особистісний розвиток людини.

В умовах глобальних процесів, бурхливого інформаційно-технологічного розвитку, пошуку прогностичних підходів до здійснення суспільного поступу, стверджує Н. Ничкало, – будь-яка людина, будь-який фахівець, позбавлений радості пізнання мистецтва, не може ефективно самореалізуватися й досягти істинного людського щастя.

Сучасний розвиток суспільства, глобальні соціальні, технологічні та інформаційні зміни вимагають нових підходів у підготовці фахівців усіх рівнів та сфер діяльності людини. Для підвищення якості освіти необхідно забезпечити суспільство професійно компетентними кадрами. У зв'язку з цим перед педагогічною наукою постає багато проблем, пов'язаних із професійною підготовкою фахівців вищої кваліфікації, здатних до самостійної, високоефективної, творчої діяльності [2, с. 164].

Аналіз попередніх досліджень. На особливу роль мистецтва, художньої творчості в естетичному, моральному та трудовому вихованні молоді, формуванні творчої особистості вказують у своїх працях психологи і педагоги-дослідники, серед яких А. Аронов, І. Бех, Б. Брилін, Г. Васянович, І. Зязюн, М. Каган, О. Коберник, В. Мазепа, О. Мелік-Пашаєв, Л. Масол, Н. Ничкало, Л. Новак, Л. Оршанський, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницька, Г. Тарасенко, Я. Твердохлібова, О. Тищенко та інші.

Мета статті – показати необхідність художньої освіти як методологічної основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій у системі сучасної вітчизняної

освіти, дослідження сутності творчої діяльності, художньо-графічної підготовки та визначення їх ролі в професійному становленні та художньо-творчої діяльності майбутніх учителів технологій в умовах постіндустріального суспільства.

Усі ці обставини вимагають обґрунтованого вдосконалення професійної підготовки вчителя технологій, розвитку та формуванню його художньо-графічних умінь і навичок.

Виклад основного матеріалу. Проблема впливової сили мистецтва на людину не є чимось принципово новим для науки: про неї висловлювалися відомі мислителі минулого, вона неодноразово ставилась самим життям, її значущість підкріплювалася встановленими наукою фактами. Однак процеси швидких соціальних змін, що відбуваються нині в світі і нашій країні, зумовлюють нас по новому оцінювати питання про соціальну ефективність мистецтва [3, с. 20].

В художньо-естетичних цінностях людина знаходить джерело духовного збагачення, морального задоволення, співпереживання, розвитку творчих сил і здібностей. При спілкуванні з творами мистецтва створюються умови для всебічного оволодіння студентами можливостями художньої культури, виховується творча особистість.

О.Отич [8] наголошує, що аналіз історичного досвіду використання мистецтва в розвитку педагогічної майстерності, творчості й педагогічного мистецтва вчителя дозволяє стверджувати про те, що викладання мистецьких дисциплін упродовж усієї історії розвитку педагогічної освіти було невід'ємним компонентом змісту його загальнопедагогічної підготовки й підпорядковувалося меті формування його педагогічної майстерності.

Починаючи від К.Ушинського, який наголошував на необхідності навчання майбутніх педагогів педагогічній рисовці, співу й виразному читанню і особливо у 20-30-ті рр. ХХ ст, коли мистецькі дисципліни, введені до змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів, зумовили небувалий сплеск педагогічної творчості й появу плеяди видатних творчих індивідуальностей, які залишили яскравий слід у педагогічній теорії і практиці (Макаренко, Мамонтов, Шацький, Фортунатов та ін.)

У 1918 р на Раді діячів з підготовки викладацького складу було обговорено питання про введення обов'язкової мистецької освіти в учительських інститутах і викладання на всіх факультетах малювання, креслення, ліплення та музики. Завдання впровадження мистецтва до процесу професійної педагогічної підготовки вбачалися керівниками освіти у розвиткові у студентів художньо-загальноосвітньої компетентності та формуванні в них педагогічної і методичної майстерності.

Обґрунтовуючи необхідність впровадження мистецьких дисциплін до змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів, М Євсєєв пояснював це тим, що малювання сприяє розвиткові в них спостережливості, вміння інтенсивно напружувати увагу, ілюструвати теоретичний матеріал, відчувати форму і кольори, активно сприймати інформацію [8, с. 37].

Швидкі соціальні зміни, що відбуваються тепер у світі і нашій країні зумовлюють нас по новому оцінювати питання про ефективність мистецтва.

Сприйняті і засвоєні художні образи стають мотивуючою силою людської поведінки, смислоутворюючими факторами життя людей. Художня культура поєднує їх спільністю відношень до соціальних цінностей, сприяє виробленню ідеалів, моральних цінностей.

Художньо-естетичні інтереси, характеризуючи спрямованість на професійну сферу діяльності, виявляються в обсязі специфічних соціальних і психо-фізіологічних особливостей особистості. В соціальному аспекті інтерес до мистецтва характеризується системою ціннісних орієнтацій, так як діяльність в тій чи іншій сфері мистецтва розглядаються людиною як важливий спосіб і умова соціального самоствердження, розвитку своїх індивідуальних здібностей.

Формування художньо-естетичних інтересів залежить від активності студентів у художній діяльності. Це дозволяє визначити творчу активність особистості і сформулювати чітку інтегративну направленість особистості, що проявляється постійно, в різних видах художньо-творчої діяльності, і ситуативну направленість особистості, що проявляється епізодично, лише

в деяких видах діяльності. Наявність цих якостей особистості свідчить про сформованість потреби в постійній активній художній діяльності.

Необхідно зазначити, що художньо-творча активність, як умова пізнання не є вродженою якістю особистості – вона розвивається в процесі творчості і характеризується бажанням до пізнання мистецтв і готовності до художньої діяльності. Міцність засвоєння мистецтвознавчих знань знаходиться в прямій залежності від вміння застосовувати отримані знання в процесі художньої творчості. Таким чином практична діяльність в процесі засвоєння художньо-педагогічних знань, коли «взаємодіє робота ума і серця», є основою художньої освіти. Цей взаємозв'язок має дифузний характер.

Ученими і художниками високо цінується здатність самостійного мислення естетичними категоріями, так як це є необхідною умовою творчої діяльності людини.

Опираючись на наукові праці О. Коберника можна стверджувати, що трудова підготовка в сучасній загальноосвітній школі має бути гнучкою і пристосованою до технічних, економічних, соціальних потреб суспільства, спрямованою на те, щоб допомогти випускникам середніх закладів у професійному самовизначенні, оволодінні методами творчої діяльності в умовах ринкової економіки, де на зміну фактично ремісничому, тренувальному трудовому навчанням має прийти процес формування та розвитку творчої ініціативи, творчого пошуку. Трудова діяльність учнів має бути наповнена інтелектуальним змістом, уроки трудового навчання та технології створюватимуть реальні умови для реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного учня. Трудова підготовка в 10-11 класах загальноосвітньої школи представлена предметом «Технології». Зміст цього предмета розроблений на рівні стандарту, який побудовано на основних положеннях проектної технології. Підручники, котрі розроблені групою авторів під керівництвом професора О. Коберника, затверджені і рекомендовані Міністерством освіти і науки України переконливо доводять обов'язковість художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій.

Відомо, що в сучасних умовах освіта вчителя технологій переважно зосереджена на педагогічно-індустріальній, інноваційній, інформаційній та частково естетичній підготовках, хоча роль естетичної підготовки фахівців, зокрема художньо-графічної, у підготовці вчителя технологій досліджена мало.

Як свідчать результати наших досліджень під керівництвом Н.Ничкало, переважна більшість студентів, що здобувають кваліфікацію вчителя технологій, мають здатності до художньої та педагогічної діяльності й якісне педагогічне управління процесом їхньої навчальної діяльності в поєднанні з художньо-пізнавальною творчою діяльністю має бути забезпечене доцільною за змістом методикою художнього навчання.

З власного досвіду можна сказати, що заняття майбутніх вчителів технологій в художній студії і мистецьких гуртках навчального закладу значно підвищує пізнавальну, гносеологічну, виражальну та гедоністичну спрямованість індивіда, що позитивно впливає на розвиток ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій у процесі його професійно-педагогічної підготовки. Крім загальних професійних вмінь в художньо-педагогічній діяльності велике значення відіграють спеціальні вміння: гостра зорова пам'ять з аналізом і синтезом зображення; взаємозв'язок аналізу і синтезу при зображенні об'єкта як художнього образу; аналіз і синтез мистецтв.

Основою розвитку художніх здібностей і гуманітарної спрямованості особистості є розвиток емоційних процесів, сили волі, моралі і інших якостей і властивостей індивідуальності. І коли з'являються сприятливі умови, розвивальне середовище для навчання, розвитку і виховання студентів, як у нашому випадку художня студія, то нахили до певних художніх здібностей відразу проявляться. В результаті цілеспрямованого навчання студент успішно оволодіває художніми знаннями, вміннями і навичками, які йому необхідні для здійснення художньо-педагогічної діяльності.

Процес оволодіння художньо-педагогічними знаннями з позиції дидактики – це організована викладачем цілеспрямована робота по оволодінню студентами знаннями про

мистецтво, творчість, розвиток особистості і педагогічну взаємодію. В художньо-естетичних цінностях людина знаходить джерело духовного збагачення, морального задоволення, співпереживання, розвитку творчих сил і здібностей. При спілкуванні з творами мистецтва створюються умови для всебічного оволодіння студентами можливостями художньої культури, виховується творча особистість.

У діяльності вищої школи України використовуються як традиційні форми, методи, засоби художньої творчості студентів, так і здійснюється пошук нових підходів до підготовки вчителя технологій. Р. Гуревич та М. Кадемія стверджують, що розвиток комп'ютерних технологій, особливо Інтернет-технологій, використання їх у всіх галузях економіки дало стрімкий імпульс розвитку всього людства. Відповідно це має місце і в освіті. Нині немає навчального закладу, в якому не використовуються комп'ютери, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та Інтернет. Педагоги все частіше використовують нові технічні досягнення в освітній діяльності [1, с. 6].

Грунтуючись на цій ідеї, ми розробили та експериментально перевірили в процесі науково-дослідної роботи застосування засобів ІКТ у підготовці майбутнього вчителя технологій, що виявилось педагогічно ефективним. Нами були розроблені методичні рекомендації, що містили завдання з практичного кольорознавства, котрі виконувалися студентами у програмі CorelDRAW. Практичне оволодіння основами кольорознавства за допомогою ІКТ значно прискорило опанування студентами просторовими властивостями кольору в середовищі, вони одержали практичні навички з підбору потрібного колориту та свідомого використання його в організації кольорового середовища. Проведені нами експерименти засвідчили, що доцільно в процесі художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій залучати ІКТ для творчого опанування студентами графічного мистецтва, формування розуміння психологічних основ зорового сприйняття, композиційного, графічного та образного мислення. Оволодіння комп'ютерними технологіями є ґрунтовною частиною методичної системи навчання в процесі художньо-графічної підготовки студентів. Саме ці аспекти і формують проблему художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій і є базою для розвитку здатності особистості до професійної діяльності, дозволяє студенту професійно використовувати опановані комп'ютерні технології в педагогічній та художньо-творчій діяльності.

Актуальною бачимо проблему художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій, набуття ним необхідних навичок та відповідної мистецької підготовки: адже мистецтво виховання, як і мистецтво загалом, – зазначав К. Ушинський, – завжди « прагне до ідеалу, якого вічно намагається досягти і який цілком ніколи недосяжний: до ідеалу довершеної людини» [10].

Важливим напрямом художньої освіти є розкриття ціннісно-суттєвих орієнтирів вітчизняної культури, специфіки національного мистецтва і ментальності. Без цього не можна здійснити художній розвиток особистості. Серед основних джерел художнього розвитку студентів, які використовуються сьогодні в навчальному процесі вищої школи, найбільш універсальними є навчальні дисципліни естетичного циклу. Вивчення фундаментальних праць М. Бердяєва, І. Ільїна, В. Зінківського, В. Соловйова, П. Флоренського та інших мислителів дозволяє визначити культурологічний напрям розробки змісту художньо-педагогічного матеріалу навчальних дисциплін методологічною основою. Специфіка вмінь і навичок, які здобувають студенти в процесі вивчення навчальних дисциплін естетичного циклу спрямованих на художньо-педагогічну підготовку полягає в оцінці і інтерпретації духовно-суттєвого змісту мистецтва як особистісно і професійно значущого явища.

Високо оцінюючи педагогічний ефект мистецько-педагогічної підготовки майбутніх вчителів у 20-30 рр. ХХ ст., Б. Лихачов у своєму навчальному посібнику з педагогіки доводить необхідність повернення до цього цінного, але втраченого, педагогічного досвіду практичного людинознавства, оскільки «чим глибше педагог будь-якої спеціальності зануриться до світу мистецтва та мистецтвознавства, тим ближче стане він до пізнання своїх учнів та оволодіння педагогічною майстерністю» [8, с. 39].

Висновки. Формування креативної, духовної, культурної особистості завжди відбувалося під впливом мистецтва. Важливу роль відіграє у цьому художньо-графічна підготовка. Тому, підготовка фахівця здатного до продуктивної педагогічної і художньої діяльності, має стати одним із пріоритетних завдань сучасної технологічної освіти.

Художньо-графічна підготовка передбачає спілкування з творами мистецтва, яке стає надбанням внутрішнього світу студента, включається в систему його ціннісних орієнтацій і уявлень. Адже, соціальна значущість мистецтва визначається рівнем впливу художніх образів на внутрішній світ людини, на всі напрями її соціальної діяльності.

До змісту професійної підготовки майбутніх вчителів технології мистецький компонент не вводився, оскільки виключна увага надавалася забезпеченню її індустріальної, інженерної спрямованості. Причини такого підходу полягали у технократичному баченні суспільної ролі й суспільних функцій педагога-трудолика, згідно з яким він має бути насамперед виробничником з основами знань сучасної техніки. Подібне розуміння стійко зберігається і до цього часу, у зв'язку з чим загальнокультурний розвиток вчителів технології помітно відстає від інших педагогів, а їхня творча індивідуальність нерідко має виключно технічну спрямованість.

Література:

1. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Проектна діяльність в підготовці майбутніх педагогів / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 34 / редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – 503 с.
2. Жеревчук І.М. Творча активність як компонент фахової підготовки майбутнього вчителя музики / Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів VI мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010 – 348 с.
3. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії : Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
4. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: монографія / І.А. Зязюн. – Київ-Черкаси: В-во ЧНУ, 2008. – 605 с.
5. Методика проектного навчання на уроках обслуговуючої праці в 5 класі / Т. Кравченко, О. Коберник. – К.: Шк. Світ, 2006. – 200с.
6. Овечко О.В., Подоляк В.О. Педагогічні умови вивчення варіативного модуля «Технологія бісерного плетіння на дротяній основі» у старших класах/ Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти: Збірник наукових праць. – Випуск 8. – Вінниця: ФОП: «Данилюк В.Г.», 2011 – 788 с.
7. Оршанський Л.В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: [монографія] / Леонід Володимирович Оршанський. – Дрогобич: Швидко Друк, 2008. – 278 с.
8. Отич О.М. Історичний досвід використання мистецтва у розвитку педагогічної майстерності вчителя / Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. Матеріалів VI мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010 – 348 с.
9. Соловьев В.С. Красота в природе / Русский космизм/ Антология философской мысли. - М.: Педагогика, 1993. - С. 91-97.
10. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Педагогічна антропологія. Том перший. Передмова // Твори : в 6 т. / К.Д. Ушинський. – К. : Рад. шк., 1952. – Т. 4. – 352 с.

У статті розглядається проблема необхідності тривалої художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій. Досліджується історичний досвід використання мистецтва у розвитку педагогічної майстерності вчителя. Окреслюються нові підходи щодо фахової підготовки майбутнього вчителя технологій. Подано результати експериментальної перевірки застосування засобів інформаційно- комунікаційних технологій у підготовці майбутнього вчителя технологій у ході науково-дослідної роботи.

Ключові слова: художньо-графічна підготовка, мистецтво, вчитель технологій, інформаційно-комунікаційні технології.

В статье рассматривается проблема необходимости основательной художественно-графической подготовки будущего учителя технологий. Исследуется исторический опыт использования искусства в развитии педагогического мастерства учителя. Очертываются новые подходы к профессиональной подготовке будущего учителя технологий. Представлены результаты экспериментальной проверки использования информационно-коммуникационных технологий в подготовке будущего учителя технологий в ходе научно-исследовательской работы.

Ключевые слова: художественно-графическая подготовка, искусство, учитель технологий, информационно-коммуникационные технологии.

The article deals with the necessity of the well-grounded art-graphic training of a future teacher of technology. The historical experience of the art usage in the development of the pedagogical skill of the teacher is examined. The new approaches to the training of a future technology teacher are described. There are the results of the experimental verification of the Information and Communications Technology usage in the training of a future technology teacher in the course of the scientific and research work.

Keywords: art-graphic training, art, a teacher of technology, Information and Communications Technology.

УДК 371.315.6

В.В. Болгарін, О.Ю. Болгаріна
м. Нікополь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ НЕФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми. Процес інтеграції України у світову спільноту супроводжується перетвореннями й у гуманітарній сфері. Україна потребує фахівців, конкурентноспроможних на ринку праці, компетентних у своїх галузях. Визначна роль у формуванні й становленні творчої особистості належить освіті. Одним із напрямів модернізації системи вищої освіти є впровадження у навчальний процес інноваційних технологій, важливе місце серед яких належить інтерактивним. Великого значення для підвищення ефективності навчання набуває й імітаційно - ігровий підхід при викладанні нефахових дисциплін, з яким пов'язують удосконалення освіти шляхом переведення дидактичної системи із традиційних, інформаційних підходів, на такі, що активізують, стимулюють творчі здібності та нестандартне рішення навчальних проблем. До складових такого підходу належать імітаційно-ігрове моделювання (розробка ситуацій, імітаційно-ігрових завдань та пошук сприятливих варіантів їх аналізу, прогнозування), рольова перспектива (структурування змісту навчального матеріалу у вигляді імітаційно-ігрової і проблемно-ситуативної моделі, основою якої є завдання – ролі) та сценарна поведінка (система рольових дій із виконання комунікативних функцій, практичних дій у конкретних ситуаціях) [1, с. 232].

Таким чином, упровадження інноваційних технологій навчання розвиває творчі здібності і нахили студентів, формує у них культуру мислення, вміння самостійно орієнтуватися в суспільно-політичній, правовій і науковій інформації. Засвоєння нефахових дисциплін відбувається в контексті майбутньої діяльності за трьома базовими типами навчальної діяльності: академічним (з провідною роллю лекцій і семінарів); квазіпрофесійним (з широким використанням ігрових занять); навчально- професійним (практика) [2, с. 12].

Аналіз попередніх досліджень. Сутність інтерактивного навчання висвітлено у працях Н. Балицької, Г. Волошиної, О. Глотова, Н. Побірченко, О. Пометун, Л. Піроженко та ін. Проблема використання інтерактивних методів навчання знайшла своє відображення у наукових роботах таких учених, як Н. Азарова, І. Бех, Н. Матвеева, Л. Николаєва, О. Панченко, Н. Стецюра та інших.

Необхідність використання імітаційно-ігрових методів при викладанні нефахових дисциплін висвітлюється в науково-методичній літературі та публікаціях багатьох науковців. Розробкою ігрових форм і методів навчання займалися: А. Деркач, С. Щербак, Т. Олійник, Г. Китайгородська, Н. Красовська, О. Вишневецький та ін.

Проте проблеми впровадження інтерактивних технологій у процесі викладання нефахових дисциплін студентів вищих навчальних закладів освіти є недостатньо розробленими й потребують подальшого вивчення [6, с. 55].

Мета статті полягає у розкритті специфіки інтерактивного навчання у вищій школі при підготовці майбутніх фахівців, проведенні порівняльного аналізу імітаційно-ігрових методів